

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / AVGUST/8-SON,
I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
I-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'RTA DAROMADLI MAMLAKATLARDA INNOVATSION XARAJATLARNING EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASIGA TA'SIRI	20
Karimova Xulkar Raxmanali qizi Jalg'ashova Nazira Umbet qizi	
MINTAQADA SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI	26
Mamedov Ko'palboy Masharipovich	
TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHDA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA SIFATNI TA'MINLASH	30
Umarov Ravshanjon Gafurovich	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	36
Mamurov Doniyor Eldorovich	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARDAN FOYDALANISH TAMOIYILLARI VA USULLARI	43
Ro'zimov Doniyor Soporboy o'g'li	
TOSHKENT METROPOLITENI SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DARAJASINING DINAMIKASI VA UNI XALQARO TAJRIBA BILAN QIYOSIY BAHOLASH	49
Mansurov Xamrokul Ilxomovich	
ЦИФРОВАЯ САМООРГАНИЗАЦИЯ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ	56
Мирвосикий Хилола Хабибулла кизи	
XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY TAHLILI	64
Z.Sh. Matniyozova	
DEVELOPMENT MECHANISMS OF EMBEDDED FINANCE SERVICES IN COMMERCIAL BANKS OF UZBEKISTAN BASED ON OPEN BANKING	69
Khurramova Fotima Bakhodir qizi	
IMPROVING THE PRACTICE OF FINANCING INVESTMENT PROJECTS THROUGH SYNDICATED LOANS PROVIDED BY COMMERCIAL BANKS	76
Xudaynazarov Davrbek Abdullayevich	
TASHQI SAVDO DINAMIKASI VA BANK MOLİYAVIY XAVFSIZLIGI: O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MISOLIDA AMALIY TAHLIL	83
Babadjanov Shuxrat Atxamovich	
GREEN LENDING PRACTICED AMONG UZBEK COMMERCIAL BANKS: SURVEY- BASED ASSESSMENT OF READINESS AND CONSTRAINTS	90
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
"YANGI O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI DOIRASIDA IQTISODIY O'ZGARISHLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI	96
Amirov Otabek Xudoyberdi o'g'li	
BARQAROR YASHIL INVESTITSİYALARNING QAYTA TIKLANUVCHI ENERGETIKA RIVOJIGA ROLINI VA HISSASINI TAHLIL QILISH: O'ZBEKISTON MISOLIDA	101
Zilola Kazakova	
HUDUD SANOATIDA KAPITAL VA MEHNAT RESURLARI SAMARADORLIGINI KOB-B-DUGLAS MODELİ YORDAMIDA BAHOLASH	113
Turayev Baxrom Ergashevich	

“MAHALLA BANKIRI” INSTITUTI DAVLATBANK HAMKORLIGINING OPERATSION BO‘G‘INI SIFATIDA: SAMARADORLIK MEZONLARI VA OPTIMAL YUKLAMA PARAMETRLARI	120
Nurmuratov Azamat Mamarizo o‘g‘li SHAHAR JAMOAT TRANSPORTI YO‘NALISHLARINING AHOLI EHTIYOJLARIGA MOSLIGINI TADQIQ ETISH (URGANCH SHAHRI MISOLIDA)	127
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi O‘ZBEKISTONDA QISHLOQ XO‘JALIGINI RO‘YXATGA OLISHNING AGRAR IQTISODIY O‘SISHNI TA‘MINLASHDAGI INSTITUTSIONAL ROLI	132
Shohujayeva Zebo Safoyevna Xolov Javlonbek Davronovich UZBEKISTAN KAK AKADEMIЧЕСКИЙ ХАБ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	138
Эргашева Шахло Тургуновна БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ КАК ИНФОРМАЦИОННАЯ ОСНОВА ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ПРЕДПРИЯТИЯ	146
Маннапова Раъно Абборовна YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIVAVIY, INSTITUTSIONAL VA RAQAMLI QO‘LLABQUVVATLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN RAQAMLI MODELLARI: “3M-PLATFORMA” VA “SMART YOUTH BUSINESS ECOSYSTEM” KONSEPSIYALARI	154
Xojiyev Ma‘murjon Muxsinjon o‘g‘li RAQAMLI BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL XUSUSIYATLARI	163
Begimqulova Sevara Nurmamatovna KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI	169
Yusupov Muxiddin Soatovich Normaxmatov Fazliddin Nuriddin o‘g‘li OLIY TA‘LIMDA INNOVATSION MENEJMENT IMKONIYATLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH	177
Abdullayev Farhod Ozodovich “YASHIL MAKON” UMUMMILLIY LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHNING TASHKILIY-AMALIY NATIJALARI	180
Jamshidbek Bobojonov QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KLASTERLARNING AHAMIYATI	184
Radjabova Mavluda Ergash qizi STRENGTHENING MAHALLA ENTREPRENEURSHIP THROUGH AN INTEGRATED ECOSYSTEM: FUNCTIONAL LINKAGES, DIGITAL COORDINATION, AND REGIONAL EVIDENCE	189
Zafarjon Odiljonovich Tuxtasinov MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA GENERATIV SUN‘IY INTELLEKT INFRATUZILMASINING NAZARIY ASOSLARI	195
Saidov Jaloladdin Allaberganovich KORXONALARDA BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	202
Mamajonova Surayyoxon Maxmudjonovna PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARIDA INNOVATSION RIVOJLANISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARINI BAHOLASH METODIKASI	207
Tojiyev Sa‘dulla Muhitdinovich INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION IMPROVING ECONOMIC INCENTIVE AND RESOURCE-ALLOCATION MECHANISMS AS A FACTOR IN INCREASING THE EFFICIENCY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: EVIDENCE FROM THE “TECHNOPARK” ENTERPRISE	213
Erkinova Umidakhon Ilhom qizi	

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE-BASED RECRUITMENT SYSTEMS ON HIRING QUALITY	218
Mutalova Manzura Abdushukur qizi	
TOMORQA XO'JALIGI FAOLIYATI BILAN BOG'LIQ NOQISHLOQ XO'JALIGI FAOLIYATINING TA'SIRINI IQTISODIY BAHOLASH	224
U.U.Nurullayev	
SHAHAR HUDUDLARIDA EKOLOGIK MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	230
Asqarov Akmal Anvar o'g'li	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELINI BOSHQARISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	235
Ziyodullayev Sodiqjon Mamadillayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASIDA MOLIVAVIY NATIJALAR AUDITI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING YAXLIT TIZIMI	240
Bekchanov Faxriddin Atabekovich	
MAHALLIY TURIZMNI RIVOJLANLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMINING ASOSIY FUNKSIYA VA PRINSIPLARI	246
Xayrullayev Elbek Xayrulla o'g'li	
ЛИЗИНГ КАК ИНСТРУМЕНТ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБНОВЛЕНИЯ ТЕКСТИЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА: ФИНАНСОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.....	250
Дадабоева Муштари Хамидиллаевна	
TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK BAHOLASH	261
Abdiraxmonov Farxod Arabboyevich	
HUDUDLAR IQTISODIY XAVFSIZLIGINI BOSHQARISH MEKANIZMLARINING NAZARIY MODELLARI	267
Jurayev Ismatulla Izzatullayevich	
FINANCIAL MODELS IN THE EDUCATION SECTOR: A COMPARATIVE INSTITUTIONAL ANALYSIS OF STATE, PRIVATE, AND MIXED FUNDING SYSTEMS	275
Imomov Inomiddin	
SANOAT KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI.....	281
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
NOAN'ANAVIY PUL-KREDIT SIYOSATI INSTRUMENTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA MAZMUNI.....	292
Djumonov Dilshod Safarolievich	
URBANIZATSIYA SHAROITIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASH MUAMMOLARI.....	302
Shodmonov Nurjaxon Shokir o'g'li	

URBANIZATSIYA SHAROITIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASH MUAMMOLARI

Shodmonov Nurjaxon Shokir o'g'li
Markaziy Osiyo atrof-muhit va iqlim o'zgarishini
o'rganish universiteti (Green University) magistri

Ilmiy rahbar: Bermirzayev G'ulomjon, b.f.n., PhD

Annotatsiya. Urbanizatsiyaning atrof-muhitga ta'siri bo'yicha ilmiy adabiyotlar tanqidiy tahlil qilinib, tez sur'atlarda kechayotgan shahar o'sishi va uning ekologik oqibatlari o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlik yoritilgan. Shahar ekologiyasi, barqaror rivojlanish va ijtimoiy-ekologik tizimlar nazariyalari asosida shahar hududlarining kengayishi ekologik muvozanatga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Urbanizatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi muhim ahamiyati bilan bir qatorda, uning atrof-muhitga salbiy ta'sirlari, jumladan, issiqxona gazlari chiqindilarining ortishi, shahar issiqlik oroli effektining kuchayishi, yashil hududlarning qisqarishi va biologik xilma-xillikning kamayishi tahlil qilingan. Shuningdek, shahar hududlarida ekologik barqarorlikni ta'minlashda samarali me'yoriy-huquqiy mexanizmlar, innovatsion texnologiyalar va jamoatchilik ishtirokining ahamiyati asoslangan. Barqaror shaharsozlik tamoyillarini qo'llash ijtimoiy adolat, iqtisodiy barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qilishi ko'rsatib berilgan. Turli ilmiy yondashuvlarning integratsiyasi urbanizatsiya va ekologik barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlikni kompleks baholash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: urbanizatsiya, ekologik barqarorlik, shahar ekologiyasi, issiqxona gazlari chiqindilari, shahar issiqlik oroli, biologik xilma-xillik, shaharsozlik, barqaror rivojlanish.

Аннотация. Проведен критический анализ научной литературы, посвященной воздействию урбанизации на окружающую среду, и раскрыта сложная взаимосвязь между быстрыми темпами роста городов и их экологическими последствиями. На основе теорий городской экологии, устойчивого развития и социально-экологических систем определено многогранное влияние расширения городских территорий на экологическое равновесие. Наряду с важной ролью урбанизации в социально-экономическом развитии проанализированы ее негативные последствия для окружающей среды, включая увеличение выбросов парниковых газов, усиление эффекта городского теплового острова, сокращение зеленых зон и снижение биоразнообразия. Обоснована значимость эффективных нормативно-правовых механизмов, инновационных технологий и участия общественности в обеспечении экологической устойчивости городских территорий. Показано, что применение принципов устойчивого городского развития способствует обеспечению социальной справедливости, экономической устойчивости и экологической безопасности. Интеграция различных научных подходов позволяет комплексно оценить взаимосвязь между урбанизацией и экологической устойчивостью.

Ключевые слова: урбанизация, экологическая устойчивость, городская экология, выбросы парниковых газов, городской тепловой остров, биоразнообразие, городское планирование, устойчивое развитие.

Abstract. A critical analysis of the scientific literature on the environmental impacts of urbanization is presented, highlighting the complex relationship between rapid urban growth and its ecological consequences. Drawing on theories of urban ecology, sustainable development, and socio-ecological systems, the multidimensional effects of urban expansion on ecological balance are examined. Alongside the significant role of urbanization in socio-economic development, its adverse environmental impacts are analyzed, including

increasing greenhouse gas emissions, intensification of the urban heat island effect, loss of green spaces, and declining biodiversity. The importance of effective regulatory mechanisms, innovative technologies, and public participation in ensuring the environmental sustainability of urban areas is substantiated. The application of sustainable urban development principles is shown to contribute to social equity, economic resilience, and environmental security. The integration of different scientific approaches provides a comprehensive assessment of the relationship between urbanization and environmental sustainability.

Keywords: urbanization, environmental sustainability, urban ecology, greenhouse gas emissions, urban heat island, biodiversity, urban planning, sustainable development.

KIRISH

Asrlar davomida insoniyat jamiyatlariga ta'sir ko'rsatib kelgan urbanizatsiya jarayoni XXI asrda sezilarli darajada tezlashdi. Shahar markazlariga ko'proq odamlar istiqbolli imkoniyatlar, qulayliklar va munosib turmush tarzini izlab ko'chib o'tayotgan bir paytda, butun dunyo bo'ylab metropoliten hududlar yuqori sur'atlarda o'sib bormoqda. Ushbu jarayon muayyan ijtimoiy-iqtisodiy afzalliklarni keltirib chiqargan bo'lsa-da, ayni paytda ekologik barqarorlikni ta'minlash borasida muayyan vazifalarni yuzaga keltirmoqda. Shaharsozlik va ekologik muhofaza o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sir bugungi davrning muhim masalalaridan biridir.

Ushbu tadqiqot ishi shahar hududlarining kengayishi va uning ekologik barqarorlikka ta'siri o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni keng tahlil qilishga qaratilgan. Ko'plab xalqaro miqyosdagi tadqiqotlar, statistik ma'lumotlar va misollarni batafsil tahlil qilish orqali mazkur masalaning dolzarbligini yoritish, uning ekologik ta'sirlarini hamda mavjud yechimlarini o'rganish maqsad qilingan. Shu tariqa, siyosatchilar, shaharsozlik mutaxassislari, tadqiqotchilar va jamoatchilikka shaharsozlik hamda atrof-muhitni muhofaza qilish o'rtasidagi muvozanatli munosabatlarni ta'minlashga xizmat qiladigan ilmiy tushunchalarni taqdim etish nazarda tutilgan.

Osiyoning rivojlangan shahar markazlaridan tortib Afrikaning tez rivojlanayotgan shaharlarigacha bo'lgan metropoliten hududlar o'sib borayotgan global aholining ehtiyojlarini qondirish uchun doimiy ravishda kengayib bormoqda. Ushbu transformatsiya oddiy jismoniy o'zgarishlar doirasidan tashqariga chiqadi. U iqtisodiy tizimlarni, madaniy muhitni va ijtimoiy o'zaro munosabatlarni o'zgartirmoqda. Shu bilan birga, mazkur chuqur o'zgarishlar jarayonida atrof-muhit masalalariga alohida e'tibor qaratish zarurati yuzaga kelmoqda va shaharsozlik jarayonlarining ekologik muhitga ta'sirini muntazam ravishda hisobga olish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Har bir qo'yilgan g'isht, qurilgan har bir yo'l va bunyod etilgan har bir osmono'par bino atrof-muhit bilan muayyan darajada o'zaro ta'sirga kirishadi. Ko'zga ko'rinadigan ifloslanish va chiqindilardan tashqari, mikroiklimning o'zgarishi, tabiiy yashash muhitlariga ta'sir ko'rsatilishi va yer osti suvlaridan foydalanish kabi murakkab jarayonlar ham urbanizatsiyaning ekologik ta'sirini ifodalaydi. Taraqqiyot va barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash esa atrof-muhitni muhofaza qilish hamda shaharlarning izchil rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Biroq urbanizatsiya barqarorlikka qarshi yagona omil emas. Tegishli texnika, texnologiyalar va maqsadli yondashuvlardan foydalangan holda, shahar hududlarini tabiatga hukmronlik qilish o'rniga, u bilan uyg'unlashtirish mumkin. Innovatsion shaharsozlik, ekologik toza infratuzilmalar va barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan me'yorlar taraqqiyotning atrof-muhit muhofazasi bilan uyg'un holda amalga oshirilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Ushbu qo'lyozmada mavjud masalalar batafsil o'rganilib, metropoliten muhitlarning istiqbollari va salohiyati ham tahlil qilinadi. Unda urbanizatsiyaning muqarrar xavf sifatida emas, balki imkoniyat — inson yashash muhitining kelajagini qayta ko'rib chiqish va yanada takomillashtirish imkoniyati sifatida qabul qilish muhimligi ta'kidlanadi. Tadqiqot shaharsozlik jarayonlarining turli yo'nalishlarini o'rganish orqali davrimizning eng dolzarb masalalaridan biri bo'yicha xolis va keng qamrovli ilmiy nuqtai nazarni taqdim etishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Olimlar uzoq vaqtdan beri urbanizatsiyaning, ya'ni aholining qishloq joylaridan shaharlarga tez sur'atlarda ko'chib o'tishi jarayonini o'rganib kelishgan [1]. Ushbu o'zgarishlar davrida ekotizimda sezilarli o'zgarishlar yuz berib, ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq muhim vazifalarni yuzaga keltirgan [2]. Shaharlar tarixan savdo, madaniyat va ma'muriyat markazlari bo'lib kelgan. Tadqiqotlarda urbanizatsiyaning iqtisodiy o'sish bilan bog'liqligi aniqlangan [3]. Keyinchalik shaharlarning jadal o'sishi atrof-muhit holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkinligi aniqlangan [4].

Shaharlarning kengayishi va resurslardan foydalanish. Shaharlarning jadal kengayishi ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilgan mavzulardan biridir. Shaharlar o'sib borishi bilan yer va suv resurslariga bo'lgan ehtiyoj ham ortib boradi [5]. Natijada tabiiy yashash muhitlarining qisqarishi, biologik xilma-xillikning kamayishi va chuchuk suvga bo'lgan talabning ortishi kuzatiladi [6].

Shaharlar va ifloslanish. Urbanizatsiya jarayonlari atrof-muhit ifloslanishi bilan bevosita bog'liq bo'lishi mumkin. Tadqiqotchilar shaharlarning yuqori energiya va transport ehtiyojlari issiqxona gazlari chiqindilarining ko'payishiga ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydilar [7]. Shuningdek, chiqindilarni samarali boshqarish zarurati ortib, yer va suv resurslarining ekologik holatini saqlash masalasi muhim ahamiyat kasb etadi [8].

Infratuzilma, transport va energiya. Rivojlangan infratuzilmaga ega shaharlar katta miqdorda energiya iste'mol qiladi. Tadqiqotlarda ko'plab shaharlarda avtomobillardan foydalanish havo sifati va global iqlim o'zgarishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlangan [9].

Ijtimoiy ta'sirlar va ekologik adolat. Shahar atrof-muhitidagi o'zgarishlar aholining turli qatlamlariga turlicha ta'sir ko'rsatadi. Ekologik adolat masalalariga bag'ishlangan tadqiqotlarda shaharlardagi ayrim ijtimoiy guruhlarining ekologik xavflarga nisbatan yuqori darajada duch kelishi ko'rsatib berilgan [10].

Shahar issiqlik oroli effekti. Yana bir muhim ekologik masala shahar issiqlik oroli effekti. Tadqiqotlarda beton konstruksiyalar, avtomobil harakati va o'simlik qoplamining yetarli emasligi shahar hududlarida haroratning qishloq joylariga nisbatan yuqoriroq bo'lishiga sabab bo'lishi, bu esa aholi salomatligi va energiya iste'moliga ta'sir ko'rsatishi mumkinligi aniqlangan [10].

Shaharsozlik va barqarorlik innovatsiyalari. Urbanizatsiya ijobiy imkoniyatlarni ham yuzaga keltiradi. Zamonaviy texnologiyalar va samarali rejalashtirish orqali shaharlarning ekologik barqarorligini oshirish mumkin. Tadqiqotlarda shahar va tabiat o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga asoslangan "yashil urbanizm" konsepsiyasi taklif etilgan [11].

Siyosat va boshqaruv. Barqaror urbanizatsiya samarali boshqaruvni talab qiladi. Tadqiqotlarda uglerod izini kamaytirish, jamoat transportini rivojlantirish va barqaror uy-joy siyosatini amalga oshirish shaharlarning ekologik barqarorligini yanada oshirishi mumkinligi ta'kidlangan [3].

Kelajakdagi yo'nalishlar va xulosalar. Shahar aholisi o'sib borishi bilan urbanizatsiyaning atrof-muhitga ta'sirini chuqur o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Mavjud vazifalarga qaramay, shaharlarda barqaror amaliyotlarni samarali amalga oshirish imkoniyatlari mavjud [4]. Kelajakdagi tadqiqotlarda texnologiyalar, siyosat va shaharsozlik mexanizmlarining ekologik barqarorlikni yaxshilashdagi imkoniyatlarini yanada chuqurroq o'rganish mumkin.

Shahar biologik xilma-xilligi va uni muhofaza qilish. Kengayib borishiga qaramay, shaharlar o'ziga xos biologik xilma-xillikka ega. Tadqiqotlarda shahar sharoitlari turlar boyligiga muayyan ta'sir ko'rsatishi bilan birga, o'ziga xos ekotizimlarni shakllantirish va ularni muhofaza qilish imkoniyatlarini ham yaratishi aniqlangan [9]. Yashil hududlarni kengaytirish va biologik xilma-xillikni saqlash maqsadlariga asoslangan shaharsozlik yondashuvlari turlar xilma-xilligini muhofaza qilishga xizmat qilishi mumkin [9].

Shahar suv xo'jaligi. Shahar hududlarida suv resurslariga bo'lgan ehtiyojning ortishi hamda suv toshqinlarini samarali boshqarish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotlarda shahar suv xo'jaligini barqaror boshqarish zarurligi ta'kidlangan [10]. Bog'lar va suv o'tkazuvchan yo'laklardan foydalanish shahar suv xo'jaligini boshqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi [9].

Oziq-ovqat barqarorligi va shahar qishloq xo'jaligi. Oziq-ovqat xavfsizligi va barqarorligini ta'minlash zarurati tufayli shahar qishloq xo'jaligining ahamiyati ortib bormoqda. Tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, shahar bog'dorchiligi, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda uy xo'jaliklarining oziq-ovqat xavfsizligini yaxshilashga xizmat qilishi mumkin [11]. Yashil tomilar va vertikal bog'larni tashkil etish shahar issiqlik oroli effektini kamaytirishga ham yordam berishi mumkin.

Shaharlardagi jamoat salomatligi. Shahar sharoitlari aholi salomatligiga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlarda havo sifati, shahar dizayni va yashil maydonlardan foydalanish imkoniyatlari shahar aholisi salomatligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tizimli adabiyotlarni ko'rib chiqish. Ushbu tadqiqot dizayni mazkur masala bo'yicha birlamchi tadqiqotlarni to'liq va takrorlanadigan tarzda aniqlash, baholash va sintez qilish uchun tanlangan.

Ma'lumotlarni to'plash: Biz bir nechta ishonchli ma'lumotlar bazalaridan adabiyotlarni olamiz: 1. Google Scholar; 2. Web of Science; 3. Scopus; 4. JSTOR; 5. PubMed (sog'liq bilan bog'liq atrof-muhit ta'sirlarini o'rganish uchun); 6. Environmental Index kabi atrof-muhit fanlariga oid ma'lumotlar bazalari.

Qidiruv strategiyasi: Kalit so'zlar va Boolean operatorlari qo'llaniladi: 1. "Urbanizatsiya" VA "Ekologik barqarorlik"; 2. "Shahar o'sishi" VA "Ekologik ta'sir"; 3. "Shahar rivojlanishi" VA "Barqaror atrof-muhit". 2000-

yil yanvaridan 2022-yil dekabrighacha bo'lgan tadqiqot maqolalari baholanadi. Ushbu davr oralig'i dastlabki va zamonaviy tadqiqotlarni qamrab olib, to'liq ma'lumotlar to'plamini shakllantirish imkonini beradi.

Qo'shish/chiqarish mezonlari. Qo'shish: 1. Urbanizatsiya va ekologik barqarorlik bo'yicha ekspertlar tomonidan ko'rib chiqilgan maqolalar. 2. Urbanizatsiya ta'sirini o'rganishda miqdoriy yoki sifat ma'lumotlaridan foydalanilgan tadqiqotlar. 3. Sharhlar, holatlar, eksperimental va kuzatuv tadqiqotlari. 4. Ingliz tilidagi maqolalar.

Istisnolar: 1. Kulrang adabiyotlar (tezislar, dissertatsiyalar, hukumat hisobotlari). 2. Faqat urbanizatsiya yoki ekologik barqarorlikka qaratilgan, ularning o'zaro bog'liqligini yoritmaydigan maqolalar. 3. Belgilangan usullar yoki ma'lumot manbalari ko'rsatilmagan tadqiqotlar. 4. Bir nechta tadqiqotlar yoki ilmiy maqolalar.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: Tanlangan nashrlardan tegishli ma'lumotlar standart usulda olinadi. U quyidagilarni o'z ichiga oladi: 1. Mualliflar va nashr etilgan yili. 2. Tadqiqot joyi. 3. Tadqiqot usuli. 4. Urbanizatsiya va ekologik barqarorlik bo'yicha asosiy natijalar. 5. Yechimlar yoki takliflar.

Ushbu jarayonda batafsil baholashni ta'minlash maqsadida aniqlik, shaffoflik va axloqiy me'yorlarga ustuvor ahamiyat beriladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Urbanizatsiya, ayniqsa Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda, bir qator mintaqalarda sanoatlashtirish, transport tizimining takomillashuvi va aholi sonining tez o'sishi tufayli jadal rivojlanish trayektoriyasini namoyon etdi. O'tgan asr davomida qishloqdan shaharga migratsiya, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda, shaharlarning kengayishiga turtki bergan asosiy omillardan biri bo'ldi.

PM2.5 va NOx kabi havo ifloslantiruvchi moddalari miqdorining ortishi, ayniqsa ifloslanishni nazorat qilish choralari yetarli darajada rivojlanmagan hududlarda, shaharlarning o'sishi bilan bevosita bog'liqligi kuzatildi. Shahar hududlarida, ayniqsa chiqindilarni samarali utilizatsiya qilish tizimlari yetarli bo'lmagan joylarda, suvni ifloslantiruvchi moddalarni konsentratsiyasining ortishi qayd etilgan bo'lib, bu holat inson salomatligi va suv ekotizimlariga ta'sir ko'rsatadi.

Tez urbanizatsiya jarayoni chiqindilarning to'planishi va sanoat chiqindilari hajmining ortishi bilan birga kechib, ayrim periferik hududlarda tuproqning ekologik holati va unumdorligiga ta'sir ko'rsatdi. Shaharlarning kengayishi tabiiy yashash hududlarining parchalanishi va o'zgarishiga olib kelib, mahalliy biologik xilma-xillikning, ayniqsa botqoq va o'rmonli hududlarda, kamayishiga sabab bo'ldi.

Shaharlarning o'sish tendensiyasi suv, mineral resurslar va qazilma yoqilg'ilarga bo'lgan talabning ortishiga olib keldi, bu esa ushbu resurslardan oqilona va uzoq muddatli foydalanish zaruratini kuchaytirdi. Shaharlarning kengayishi va shahar issiqlik oroli effekti o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjud bo'lib, bu aholi zich joylashgan hududlarda mahalliy haroratning oshishiga olib kelishi mumkin.

Shahar sharoitida qo'llaniladigan barcha barqarorlik ko'rsatkichlari ham har doim yaxlit tasavvur bera olmaydi. Ayrim ko'rsatkichlar atrof-muhitga keng qamrovli ta'sirlarni to'liq qamrab olmasdan, muayyan jihatlarga ko'proq e'tibor qaratadi. Shu sababli ekologik barqarorlikni baholashda kompleks yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shahar hududlari, ayniqsa yirik metropollar, transport vositalari, sanoat faoliyati va energiya iste'moli hisobiga global issiqxona gazlari chiqindilarining sezilarli qismini shakllantiradi. Osiyo shaharlari, xususan Xitoy va Hindistondagi yirik shaharlar, Yevropa shaharlarining nisbatan bosqichma-bosqich rivojlanishi bilan taqqoslaganda, urbanizatsiyaning yuqori sur'atlari sababli ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq murakkab vazifalarga duch kelmoqda.

Yashil maydonlar va barqaror transportga ustuvor ahamiyat beradigan proaktiv shaharsozlik siyosatiga ega shaharlar tartibsiz ravishda kengayib borayotgan hududlarga nisbatan atrof-muhitga kamroq bosim ko'rsatgani kuzatilgan. Tez urbanizatsiyalashayotgan hududlarda, ayniqsa Afrika va Osiyoning ayrim qismlarida, chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish ekologik barqarorlikni ta'minlashning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Urbanizatsiya iqlim o'zgarishi ta'siri bilan birgalikda ko'plab shaharlarda suv resurslariga bo'lgan talabning ortishiga olib kelmoqda, bu esa barqaror suv resurslarini boshqarish strategiyalariga ehtiyojni kuchaytirmoqda. Tabiiy landshaftlarning qurilish hududlariga aylanishi ekotizim xizmatlariga ta'sir ko'rsatib, mahalliy iqlim va biologik xilma-xillikdagi o'zgarishlarga sabab bo'lishi mumkin.

Ekologik toza dizaynlarni, jumladan, vertikal bog'lar, suv o'tkazuvchan yo'laklar va yashil tomlarni birlashtirgan shaharlar ekologik natijalarni yaxshilash imkoniyatini namoyon etdi. Ayrim shahar hududlarida samarali jamoat transporti tizimlari transport vositalari chiqindilarini kamaytirish va barqaror harakatchanlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynadi.

Yashil binolar va barqaror arxitektura amaliyotlarini joriy etish bir qator shahar hududlarida energiya iste'molini optimallashtirish va atrof-muhitga bo'lgan ta'sirni kamaytirish bo'yicha samarali yechimlarni taklif etdi. Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha ta'limga sarmoya kiritgan shaharlarda ekologik tashabbuslar va barqaror amaliyotlarda jamoatchilik ishtirokining ortgani kuzatildi.

Agar hozirgi urbanizatsiya tendensiyalari davom etsa, ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq vazifalar yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu esa moslashuvchan va yumshatuvchi strategiyalarni ishlab chiqish, ularni shaharsozlik amaliyotiga izchil joriy etish hamda ekologik barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan yondashuvlarni kuchaytirish zaruratini ta'kidlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yakuniy fikrlar shuni ko'rsatadiki, Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrdan buyon shaharlarning izchil rivojlanishi iqtisodiyot, jamiyat va atrof-muhitda sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Urbanizatsiyaning ekologik barqarorlikka ta'sirini batafsil baholash orqali bir qator muhim xulosalar shakllantirildi. Sanoatlashtirish, transport tizimining takomillashuvi va qishloqdan shaharga migratsiya, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarning jadal rivojlanayotgan iqtisodiyotlarida urbanizatsiya jarayonlarini tezlashtirishda muhim rol o'ynadi. Shu bilan birga, mazkur taraqqiyot ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq qator muhim vazifalarni ham yuzaga keltirdi. Havo va suv ifloslanishi darajasining ortishi, tuproq holatining yomonlashuvi hamda ko'plab urbanizatsiyalashgan mintaqalarda, ayniqsa Osiyo va Afrikada, biologik xilma-xillikning kamayishi ekologik muvozanatni saqlash zaruratini kuchaytirmoqda.

Atrof-muhitga ta'sir etuvchi omillar shahar issiqlik oroli (UHI) effekti hamda shaharlarning global issiqxona gazlari chiqindilariga qo'shayotgan hissassi orqali yanada yaqqol namoyon bo'lmoqda. Bu holat, ayniqsa, dunyo bo'ylab urbanizatsiya sur'atlari o'rtasida sezilarli farqlar mavjudligi sababli alohida e'tibor talab qiladi. Masalan, Osiyodagi megapolislar, xususan Hindiston va Xitoy shaharlarida urbanizatsiya sur'atlarining yuqoriligi sababli ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha vazifalar Yevropa shaharlariga nisbatan murakkabroq tus olmoqda.

Shunga qaramay, mavjud vazifalar bilan bir qatorda, o'sish va takomillashish uchun keng imkoniyatlar ham mavjud. Shaharsozlik rejalariga barqarorlik tamoyillarini izchil kiritgan shaharlar nisbatan samarali ekologik natijalarga erishgan. Buni yashil maydonlardan oqilona foydalanish, ekologik toza shahar dizaynlarini joriy etish, chiqindilarni samarali boshqarish, barqaror transport tizimlarini rivojlantirish va yashil arxitektura tamoyillarini qo'llash misolida ko'rish mumkin. Ayrim hududlarda ekologik ta'limga e'tiborning ortishi hamda jamoatchilikning tabiatni muhofaza qilish va barqaror amaliyotlarga kengroq jalb etilishi yanada barqaror shahar kelajagini shakllantirish uchun ijobiy imkoniyatlar yaratmoqda.

Shaharlar o'sib borishi bilan, ayniqsa iqlim o'zgarishi sharoitida, ekologik barqarorlikni ta'minlashga bo'lgan ehtiyoj yanada ortib boradi. Dunyo bo'ylab shahar hududlarida sayyoramiz va uning aholisi uzoq muddatli farovonligini ta'minlash uchun moslashuvchanlik va yumshatish strategiyalarini nafaqat tanlov sifatida, balki zarurat sifatida qabul qilish, ishlab chiqish va izchil joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, mavjud tendensiyalar kelgusida ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha yanada tizimli va samarali yondashuvlarni talab qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Feroz A. K., Zo H., Chiravuri A. Digital Transformation and Environmental Sustainability: A Review and Research Agenda // Sustainability. – 2021. – Vol. 13, No. 3. – Art. 1530. – DOI: 10.3390/su13031530.
2. Pera A. Assessing Sustainability Behavior and Environmental Performance of Urban Systems: A Systematic Review // Sustainability. – 2020. – Vol. 12, No. 17. – Art. 7164. – DOI: 10.3390/su12177164.
3. Michalina D., Mederly P., Diefenbacher H., Held B. Sustainable Urban Development: A Review of Urban Sustainability Indicator Frameworks // Sustainability. – 2021. – Vol. 13, No. 16. – Art. 9348. – DOI: 10.3390/su13169348.
4. Devuyst D., Hens L., De Lannoy W. How Green Is the City? Sustainability Assessment and the Management of Urban Environments. – New York: Columbia University Press, 2001. – DOI: 10.7312/devu11802.
5. Du G. The Environmental Effects of Economic Development in the Process of Urbanization Based on STIRPAT Model // Journal of Coastal Research. – 2020. – Special Issue No. 104. – DOI: 10.2112/JCR-SI104-116.1.
6. Topal H. F., Hunt D. V. L., Rogers C. D. F. Exploring Urban Sustainability Understanding and Behaviour: A Systematic Review towards a Conceptual Framework // Sustainability. – 2021. – Vol. 13, No. 3. – Art. 1139. – DOI: 10.3390/su13031139.

7. Marotta I., Guarino F., Longo S., Cellura M. Environmental Sustainability Approaches and Positive Energy Districts: A Literature Review // Sustainability. – 2021. – Vol. 13, No. 23. – Art. 13063. – DOI: 10.3390/su132313063.
8. Bettin J., Wollni M. Environmental Concern and Urbanization in India: Towards Psychological Complexity // Sustainability. – 2020. – Vol. 12, No. 24. – Art. 10402. – DOI: 10.3390/su122410402.
9. Huang L., Wu J., Yan L. Defining and Measuring Urban Sustainability: A Review of Indicators // Landscape Ecology. – 2015. – Vol. 30. – DOI: 10.1007/s10980-015-0208-2.
10. Mirabella N., Allacker K., Sala S. Current Trends and Limitations of Life Cycle Assessment Applied to the Urban Scale: Critical Analysis and Review of Selected Literature // The International Journal of Life Cycle Assessment. – 2019. – Vol. 24. – DOI: 10.1007/s11367-018-1467-3.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>